

УДК 371

Михнюк М.І.

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН БУДІВЕЛЬНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглядаються підходи до проведення педагогічного експерименту, як методу пізнання; розглянуті основні функції, які виконує гіпотеза дослідження, розкрито загальну і часткові гіпотези; визначено основні завдання експериментального дослідження розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю; визначено підходи до репрезентативності результатів експерименту, яка забезпечується завдяки вибору об'єктів і суб'єктів експерименту, кількості експериментальних об'єктів, вивченню і оцінці компетентності експертів, визначенню строків і методів дослідження, вимог до розробки програми експерименту, вивченню методик проведення експерименту, їх переваг і недоліків; визначено етапи дослідно-експериментальної роботи.

Ключові слова: методика дослідження, професійна культура, викладач спеціальних дисциплін, педагогічний експеримент.

Мыхнюк М.И. Методика исследования проблемы развития профессиональной культуры преподавателей специальных дисциплин строительного профиля

В статье рассматриваются подходы к проведению педагогического эксперимента, как метода познания; рассмотрены основные функции, выполняемые гипотезой исследования, раскрыты общая и частные гипотезы; определены основные задачи экспериментального исследования развития профессиональной культуры преподавателей специальных дисциплин строительного профиля; определены подходы к репрезентативности результатов эксперимента, обеспечивающейся благодаря выбору объектов и субъектов эксперимента, количества экспериментальных объектов, изучению и оценке компетентности экспертов, определению сроков и методов

исследования, требований к разработке программы эксперимента, изучению методик проведения эксперимента, их преимуществ и недостатков; определены этапы исследовательско-экспериментальной работы.

Ключевые слова: методика исследования, профессиональная культура, преподаватель специальных дисциплин, педагогический эксперимент.

Myhnyuk M.I. Technique of study the problem of professional culture of teachers of special subjects of building profiles

The article considers problem of professional culture of teachers of special subjects of vocational education. Based on an interdisciplinary approach defined approaches to teaching experiment as a method of knowledge; defined the basic functions performed by the hypothesis of the study, revealed a general hypothesis that specified in part; the main task of experimental research of the professional culture of teachers of special subjects of building profiles; defined the approaches to the representativeness of the experimental results, which is provided through the choice of objects and subjects of the experiment, the number of pilot sites, the study and evaluation of competence of experts, timing and methods of research, program development requirements of the experiment, the study methods of the experiment, they advantages and disadvantages. The author defined the stages the experimental work, during which the study regulations, conceptual approaches to improve vocational and educational activities, are the leading ideas of the concept of vocational education, consulted with experts, defined approaches to stating and forming stages of program development professional and pedagogical skills, teaching and didactic software development and implementation of statistical treatment of results evaluation levels of professional culture of teachers of special subjects of vocational education.

Key words: technique of study, professional culture, teacher of special disciplines, pedagogical experiment.

Постановка проблеми. На сучасному етапі становлення та розвитку системи професійної освіти вагомого значення набуває вдосконалення

професійно-педагогічної діяльності викладачів спеціальних дисциплін, розвиток їх професійних якостей, технічного, технологічного і наукового стилю мислення. Глибоке розуміння сутності наукових явищ, інноваційне розв'язання неординарних завдань навчання неможливі без оволодіння методами наукового пізнання, ознайомлення з логікою дослідницького процесу, передбачення результатів подальшого розвитку [1, с. 8].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень і практика вітчизняної освіти дозволив розкрити підходи до дослідження проблеми вдосконалення професійних знань і умінь педагога професійної школи (Г. Ерганова, О. Коваленко, В. Олійник, Л. Сушенцева, Л. Тархан, О. Щербак та ін.); дослідити формування та розвиток педагогічної, професійно-педагогічної і професійної культури викладачів (В. Гриньова, І. Ісаєв, Т. Ісаєва, О. Отич, Н. Павелко, В. Сімоненко, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.). Важливе місце серед наукових праць займають праці, пов'язані з педагогічним дослідженням (А. Ашерев, С. Гончаренко, А. Киверялг, С. Сисоєва та ін.). Разом з тим проблема розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю ще не отримала необхідного наукового обґрунтування.

Метою статті є визначення методологічних основ наукового пошуку, вибір методів та методик педагогічного дослідження проблеми розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю.

Виклад основного матеріалу. Провідною ідеєю дослідження є розвиток професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю професійно-технічних навчальних закладів, який зорієнтовано на саморозвиток, само актуалізацію і самореалізацію особистості педагога, досягнення високого рівня професіоналізму, професійно-педагогічної майстерності, готовності до здійснення навчально-виховного процесу в ПТНЗ.

Дослідження проблеми розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін здійснювалося на основі міждисциплінарного підходу,

що зумовило необхідність звернення до філософських, культурологічних, соціальних, психологічних і педагогічних концепцій, вивчення результатів дослідження з цих та інших галузей наукового знання. Науковий пошук спрямовувався на подолання суперечностей, які склалися в теорії і практиці професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю, що переконливо засвідчили необхідність розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін.

Професійна культура в системі професійно-педагогічного вдосконалення та саморозвитку викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю є визначальною в його становленні як суб'єкта навчально-виховного процесу в ПТНЗ і розглядається в контексті системи соціальних цінностей, рівня сформованості сукупності знань, умінь, досвіду, що забезпечують високі результати професійно-педагогічної діяльності.

Розробляючи програму і методику дослідження проблеми розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю, ми враховували рекомендації щодо проведення педагогічних досліджень, які викладені в працях А. Ашерова, С. Гончаренко, В. Загв'язинського, А. Киверляга, Д. Новікова, С. Сисоєвої, Ю. Сурміна, Є. Тарасової, та інших учених.

Здійснити науково-об'єктивну і доказову перевірку правильності обґрунтованої на початку дослідження гіпотези забезпечує такий комплексний метод дослідження як експеримент. А. Киверляг під експериментом розумів метод педагогічних досліджень, під час якого відбувається активний вплив на педагогічні явища шляхом створення нових умов, що відповідають меті дослідження [2, с. 88].

Педагогічний експеримент, вважає С. Сисоєва, - це певний комплекс методів дослідження, який забезпечує науково-об'єктивну та доказову перевірку правильності обґрунтованої на початку дослідження гіпотези. Він дозволяє глибше ніж інші методи перевірити ефективність тих чи інших нововведень у навчання та виховання, порівняти значення різних факторів у

структурі педагогічного процесу і обрати оптимальні їх поєднання для відповідної ситуації; виявити належні умови реалізації певних завдань, встановити особливості перебігу педагогічного процесу в нових умовах, всебічне вивчення теми дослідження [3, с. 64]. Отже, педагогічний експеримент слід розглядати як метод пізнання шляхом теоретико-практичного перетворення об'єкту з метою верифікації гіпотези дослідження, тобто будь-яка гіпотеза може бути перевірена.

Провідна ідея експерименту полягає у доведенні можливості підвищення рівня професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю як системного процесу завдяки реалізації авторської концепції розвитку в системі методичної роботи ПТНЗ.

Метою експериментальної роботи є перевірка ефективності наукової гіпотези. Згідно методологічної вимоги наукової новизни гіпотеза спрямована на розкриття зв'язку попередніх знань з новими. Серед основних функцій, які виконує гіпотеза ми враховували такі: окреслення кола завдань, які мають бути взаємопов'язані і взаємозаповнюючими; визначення етапів проведення дослідження (обґрунтування актуальності теми і теоретичне опрацювання проблеми, вивчення і аналіз педагогічного досвіду, розробка методики дослідження, проведення педагогічного експерименту, обробка добутих даних, формулювання висновків); прогнозування результатів наукового пошуку; поєднання теорії і практики педагогічної діяльності; встановлення зв'язку між уже відомими і новими фактами, отриманими в процесі експерименту; цілеспрямовання перебігу дослідної роботи; розширення та збагачення сфери педагогічних знань [1, с. 63].

Таким чином, перевірка наукової гіпотези полягає у припущенні, що підвищення професійно-педагогічного рівня викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю буде ефективним, якщо в методичну роботу ПТНЗ запровадити спеціально розроблену систему розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю.

Загальну гіпотезу конкретизовано в часткових. Розвиток професійної

культури викладачів спеціальних дисциплін буде ефективним, якщо:

- професійну культуру викладача спеціальних дисциплін будівельного профілю розглядати як сукупність змістово-сміслового, професійно-технологічного, особистісно-розвивального компонентів, розвиток яких здійснюється на основі таких наукових підходів як культурологічний, аксіологічний, компетентнісний, креативний, діяльнісний, особистісно орієнтований;

- зреалізувати модель розвитку на основі забезпечення умов в системі методичної роботи ПТНЗ;

- запровадити програму розвитку професійної культури, навчально-методичного та дидактичного забезпечення.

Вивчення педагогічних фактів або явищ має бути підпорядковано провідній ідеї дослідження, спрямованій на розв'язання конкретного завдання, без якого неможливо визначити, що саме слід спостерігати або вивчати, а тому до завдань експериментального дослідження ми винесли такі:

- з'ясування стану дослідження проблеми розвитку професійної культури педагога у вітчизняній та зарубіжній теорії і практиці;

- здійснення структурно-семантичного аналізу базових понять дослідження, виявлення особливостей професійної культури педагога;

- вивчення стану розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю в ПТНЗ;

- обґрунтування структури і змісту професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю;

- теоретичне обґрунтування моделі розвитку професійної культури викладачів та виокремлення найбільш значущих педагогічних умов її забезпечення:

- визначення наукових підходів до розвитку професійної культури;

- обґрунтування методики розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю в системі методичної роботи ПТНЗ обласних науково-методичних центрів;

- розробку науково-методичного і дидактичного забезпечення розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю;

- експериментальну перевірку результатів системи розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю.

Репрезентативність результатів експерименту забезпечуватиметься адекватним вибором об'єктів і суб'єктів експерименту, відбором потрібної кількості експериментальних об'єктів, вивчення і оцінка компетентності експертів, ефективності підготовки і проведення їх опитування, визначення строку дослідження, вибір конкретних методів дослідження і перевірка їх оптимальності і ефективності, вивчення умов, в яких має проводитися експеримент, формування критеріїв ефективності запропонованої системи розвитку, надання детальної інформації учасникам експерименту про порядок і умови його проведення, фіксування даних про хід експерименту, розробкою та використання методів діагностики розвиненості професійної культури викладачів спеціальних дисциплін, аналізу та узагальнення даних експерименту.

При розробці методики дослідження ми враховували тривалість експерименту. С. Гончаренко вважає, що короткий строк веде до необ'єктивних наукових рекомендацій, до перебільшення ролі і значення окремих педагогічних факторів, а тривалий строк відволікає дослідника від розв'язання інших задач, збільшує трудомісткість дослідження. Вибір терміну дослідження досягається шляхом попереднього аналізу аналогічних досліджень, а також співставленням відношення мети і завдань експерименту з необхідною його тривалістю [1, с. 192].

Термін педагогічного дослідження ми визначали терміном вивчення методики, передбаченою програмою розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін.

Розроблення методичного розділу програми експерименту взаємопов'язане з побудовою методики експерименту, плануванням його

процедур, в той же час логіка методики експерименту починається з розробки її схеми [4, с. 137].

Нами вивчалися різні методики проведення експериментальних педагогічних досліджень (А. Ашерів, А. Беляєва, П. Воловик, С. Гончаренко, А. Ківерляг, П. Образцов, С. Сисоєва та ін.): методика проведення педагогічного експерименту, методика проведення порівняльного педагогічного експерименту, методика проведення педагогічного спостереження, методика вивчення і узагальнення передового досвіду, технологія вивчення рівнів сформованості творчої особистості, методика проведення експертної оцінки, методика проведення статистичного дослідження педагогічних проблем.

Після аналізу різних методик, їх переваг і недоліків, ми вибрали схему послідовного експерименту («до – після») [4, с. 138].

В процесі структурного аналізу методу експерименту з розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю було визначено три послідовних етапи.

На першому етапі дослідно-експериментальної роботи проаналізовано проблему розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю на основі наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Вивчалися нормативно-правові документи вищої і післядипломної освіти, концептуальні засади до вдосконалення професійно-педагогічної діяльності, які ґрунтуються на положеннях Національної стратегії розвитку освіти на 2011-2021 роки, Концепції розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні, враховувалися провідні ідеї Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України.

Сучасний педагогічний експеримент опирається на весь арсенал дослідницьких методів, які зреалізують науковий пошук: бесіда, анкетування, спостереження тощо. Розроблена необхідна документація для початку експерименту обговорювалася з компетентними інженерно-педагогічними працівниками, фахівцями науково-методичних центрів, науковцями.

Проводилися консультації з експертами щодо проведення процедури педагогічного експерименту, роз'яснення ідеї і мети розвитку професійної культури, компонентів розвитку, здійснювалося ознайомлення з етапами та рівнями розвитку.

На другому етапі дослідно-експериментальної роботи має здійснюватися експеримент у ПТНЗ і науково-методичних центрах Вінницькій, Запорізькій, Київській, Миколаївській, Хмельницькій областях і Автономної Республіки Крим, де учасниками експерименту виступають директори ПТНЗ, заступники з навчально-виробничої і навчально-виховної роботи, методисти ПТНЗ, методисти науково-методичних центрів, викладачі спеціальних дисциплін і майстри виробничого навчання будівельного профілю, випускники і учні професійно-технічних навчальних закладів.

При формуванні груп експертів враховувалися: їхня освіта, досвід роботи в ПТНЗ, рівень компетентності з означеної проблеми з урахуванням ставлення до участі в експерименті, відсутності конформізму, здатності не піддаватися чужим впливам тощо. Узгодженість думок експертів оцінюватиметься за методикою Спірмена-Брауна через визначення узагальнених коефіцієнтів кореляції.

На даному етапі проводився константувальний і формувальний експеримент, корегувалася та доповнювалася програма розвитку професійної культури, навчально-методичне та дидактичне забезпечення розвитку, підготовлялися доповіді для участі в семінарських практикумах, науково-теоретичних конференціях, майстер-класах, професійних тренінгах тощо, проводилося написання статей, тез. На цьому етапі здійснюватиметься систематизація отриманих експериментальних даних.

На третьому етапі експерименту здійснювалася статистична обробка матеріалів з оцінювання рівнів розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю. Обробка результатів експертизи мала враховувати визначення принципів інтерпретації числових значень узгодженості думок експертів, розробка оціночної шкали, застосування методів

усереднення оцінок, виявлення огріхів в отриманих результатах, визначення форм представленої інформації, розробка відповідних рекомендацій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, методика дослідження проблеми розвитку професійної культури спеціальних дисциплін здійснюється з врахуванням вимог педагогічного експерименту, завдяки розробленій програмі, застосуванню відповідних методик проведення експерименту.

Подальше наше дослідження буде спрямовано на організацію експериментальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковця / Семен Устимович Гончаренко ; АПН України. — Київ-Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2008. — 278 с.
2. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. — Таллин : Валгус, 1980. — 237 с.
3. Сисоєва С. О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: [навч.-метод. посіб.] / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук. — Луцьк : ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2009. — 460 с.
4. Петренко Л.М. Теорія і практика розвитку інформаційно-аналітичної компетентності керівника професійно-технічних навчальних закладів : монографія / Л.М. Петренко. — Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2013. — 456 с.

Сведения об авторе:

Мыхнюк Мария Ивановна

кандидат педагогических наук

доцент

доцент кафедры автомобильного транспорта и инженерных дисциплин

РВУЗ «Крымский инженерно-педагогический университет»

+79788679763

markovskaya.oksana@gmail.com